

Lagunemine või ühtsus

Joosep Tammo (2019)

Kõik laguneb. Inglismaa eraldub Euroopa Liidust, kuid ei suuda sedagi otsust üksmeelselt parlamendis hääletada. Ühendriikide rahvastik on jagunenud üksteist vihkavaks kaheks leeriks. Poolas, Ungaris ja Itaalias domineerib poliitika, mis ei lõhesta neid riike mitte ainult sisemiselt, vaid triivib ka Euroopast kaugemale. Lõhed tähendavad erimeelsusi, pahameelt, võimetust üksteisega rääkida, intriige ja sageli ka otsest valet ja vihkamist.

Ka usulisel maastikul võib kogeda kasvavaid vastuolusid. Vanad koolkonnad tugevnevad ja võitlevad oma suuna eest. Sageli toimub see vastastikuste süüdistuste ja laimuga. Ühelpool seisavad õige õpetuse pooldajad, kes võitlevad konfessionaalse identiteedi säilimise eest, teiselpool pastoraalsed, kes soovivad ajaga kaasas käia, jääda ühiskonnale arusaadavaks ning usutavaks. Üksteisega suhtlemise toon on kohati raskelt talutav. Erimeelsed jäävad oma mulli ja väldivad dialoogi.

Poliitika ja kiriklik maastik on teineteisest sõltuvad. USA-s on parempoolsed evangelikaalid ja katoliiklased tugevalt seotud vabariiklastega. Ukrainas lõhenes õigeusu kirik. Konstantinoopoli patriarhaadi poolt tunnustatud osa on tihedalt seotud rahvusliku poliitikaga. Saksamaal kalduvad paljud konservatiivsed kristlased paremäärmuslaste poole. Itaalias polemiseerivad parempopulistid paavstiga, kes ei taha lasta põgenikke Vahemerre uppuda. Eestiski on arvestatav osa kristlasi toetamas rahvuslik-konservatiivseid erakondi. Kõik see võiks olla osa normaalsest demokraatlikust protsessist, sest iga kristlane on ju ka oma riigi kodanik, kellel on õigus oma arvamusele.

Ohtlik on aga valitsev atmosfäär. Domineerib pahameel ja eneseõigus. Intellektuaalselt jätavad ühiskonda ja usuelu puudutavad vaidlused soovida. Kristlaskonnas vastandub "õpetus" "evangeeliumile", poliitikas "isamaalisus" "integratsioonile". Lihtsad vastandumised soodustavad identiteetide kujunemist. Võiks küsida: kas üliratsionaalne maailm sünnitab irratsionaalsust?

Selliste lõhenemiste ja lagunemiste allikana nimetab Piibel pattu. Patt väljendub siin võimu, raha ja seksuaalses ihas või nagu Johannes kirjutab "lihahimus, silmahimus ja elukõrkus"(1Jh 2:16). Aga kus need siis vahepeal olid? Kas kultuur ja õiguskord ohjasid neid vahepeal paremini? Ilmselt on mõlemad murenemas. Pühakiri leiab, et selliste protsesside taga on kõiki eksitav ja kõike lõhkuv saatan. Enne kui selliseid nähtusi kohe spirituaalselt kirjeldada, tasuks siiski küsida: äkki on meie võimekus vastuolulisi, ambivalentseid olukordi taluda ja lahendada kahanenud. Või on siis erinevused ise kasvanud palju suuremaks ja kompleksemaks ning seega ka hirmutavamaks? Koos sellega on kahanenud sotsiaalne sidusus ja kasvanud apokalüptilised maailmalõpu hirmud.

Mõiste "ambivalentsus" võttis 1910. aastal kasutusele Zürichi psühhiaater Eugen Bleuler (1857-1939). Sõna koosneb kahest osast: ambi (kaks), mis tuleb kreekakeelsest tüvest ja valere (hindama), mis tuleb ladina keelest. Ambivalentsus paneb alati küsimuse alla kolmanda võimaluse sünnitades hirmu, soovi end iga hinna eest kaitsta või kõiki võimalikke lahendusi eitada. Ambivalentseid olukorrad on tõsiseks väljakutseks dogmaatilisele mõttelaadile. Nad eeldavad isiksuse või grupi võimekust pingeid taluda ja neis mõistlikult toimida. Kuidas seda saavutada aga erutunud ühiskonnas, kus vastandlikud kvaasireligioossed ja poliitilised liikumised omandavad üha radikaalsemaid vorme?

Üks võimalus selliseid vastuolusid ületada on teha seda võimu abil. Nõrkadel, võõrastel, nendel "teistel" pannakse suu kinni või nad saadetakse välja. Ometi vastuolud ise toimivad varjatult edasi. Riiklikule võimule rajatud impeeriumid tekivad ja kaovad. Maailm muutub lõppkokkuvõttes veelgi lõhestunumaks. Paranemist pole näha.

Samas seisab ühiskonna ees palju suuremaid probleeme. Näiteks kliima muutustega seotud kriis, mis lausa karjub uutmoodi elukäsitluse järele. Või sotsiaalse ebaõigluse kasv, mis sünnitab vägivalda ja migratsiooni laineid ja seda mitte ainult Aafrikas.

Tulles tagasi kiriku juurde, siis võiks mõni väita, et selle rajaja ütles ju ise, et ta pole tulnud andma rahu maa peale, vaid lahkmeelt (Lk 12:51). Jeesus toob küll uue ühtsuse, kuid see toimub läbi paratamatute lahknemiste. Ta ütleb, et vaimselt on paljud nähtused, mis väliselt veel koos seisavad, juba lagunened ja seda pole mõtet eitada.

Keegi pole julgenud küsida: kas ei oleks vaja kristluseski selget lahutust? Kiriku ajaloost võime õppida, et suurte kirikukogude eel ja ümber oli alati hulk teravaid erimeelsusi. Kuid lõpuks jõuti siiski üksmeelele. Vastutavad ei tohiks igal juhul lasta end nendest välja pressida, kes ähvardavad lahkuda. See, kes end eraldab, kannab selle eest ise vastutust. Muidugi on sellised lahknemised väga valulised. Neid ei tuleks taotleda, kuid nende toimumist ei saa alati ka takistada. Reeglina võib usaldada Gamalieli tarkust: "Jätke need inimesed rahule ja laske neil olla. Sest kui see nõu või tegu on inimestest, siis see läheb tühja, aga kui see on Jumalast, ei suuda teie seda hävitada - et teist ei saaks sõdijaid Jumala enese vastu!" (Ap 5:38-39)

Kuid lahusus ei ole Jeesuse viimane sõnum. Oma programmilises kõnes, mida nimetame mäejuutluseks, ta ütleb: "Õndsad on rahutegijad, sest neid hüütakse Jumala lasteks." (Mt 5:9). Muidugi võib öelda, et Tema "riik ei ole sellest maailmast", kuid ometi me esindame seda ei kusagil mujal kui selles vastuoludest räsitud maailmas.